

I - De Kelten in de oude geschiedenis

Oudste mededelingen

In de kronieken van de klassieke volken van omstreeks vijfhonderd jaar vóór de Christelijke jaartelling vindt men herhaaldelijk gewag gemaakt van een volk, dat met die naties in betrekking stond, soms in vrede, soms in de oorlog, en dat blijkbaar een krachtige en invloedrijke plaats innam in het onbekende gebied van Midden-Europa. Dit volk wordt door de Grieken de Hyperboreërs of Kelten genoemd; de laatste uitdrukking wordt het eerst gevonden bij de aardrijkskundige Hecataeus, ongeveer 500 v.C.⁴

Herodotus spreekt omstreeks een halve eeuw later van de Kelten, als van een volksstam die 'aan gene zijde van de Zuilen van Hercules woont' - d.i. in Spanje, en verhaalt eveneens, dat de Donau in hun land ontspringt.

Aristoteles wist, dat zij 'voorbij Spanje' woonden, dat zij Rome hadden ingenomen, en dat zij uitmuntten in krijgshaftige eigenschappen. Van tijd tot tijd vinden wij ook andere dan aardrijkskundige mededelingen zelfs bij oude schrijvers. Helanicus van Lesbos, een geschiedschrijver uit de vijfde eeuw v.C., beschrijft de Kelten als handhavers van rechtvaardigheid en als mannen, die de deugd liefhadden. Ephorus (omstreeks 350 v.C.) geeft drie dichtregels over de Kelten, waarin hij zegt, dat zij 'dezelfde gewoonten hadden als de Grieken' (het is niet duidelijk, wat hij daarmee bedoelt), en dat zij op vriendschappelijke voet met dezen verkeerden, die dan ook gastvriendschap met hen sloten. Plato echter rangschikt in de "Wetten" de Kelten onder de volken, die zich aan dronkenschap overgeven en strijdlustig zijn, en men schrijft hun grote barbaarsheid toe bij gelegenheid van hun inval in Griekenland en de plundering van Delphi van het jaar 273 v.C. Hun aanval op Rome en de plundering van die stad omstreeks een eeuw vroeger is één der mijlpalen in de oude geschiedenis.

De geschiedenis van dat volk gedurende de tijd, toen het de overheersende macht in Midden-Europa voerde, moet men gissen of weer opbouwen uit verspreide aanwijzingen en mededelingen van op zichzelf staande gebeurtenissen in hun optreden tegenover Griekenland en Rome, zoals de dierkundige dikwijls een voorwereldlijk dier weer opbouwt uit enkele fossiele beenderen. Geen kronieken zijn van hen tot op onze tijd overgeleverd, geen bouwkundige overblijfselen zijn

⁴ Hij maakt gewag van "Nyrax, een Keltische stad" en van "Massalia (Marseille), een stad van Liguria in het land der Kelten" (Fragmenta Hist. Graec.)

tot op onze dagen in wezen gebleven; slechts enkele munten en enkele versierse-len en bronzen wapenen, met email opgelegd of waarop fijne en schone patronen zijn gegraveerd of gedreven - alleen deze en de namen, die dikwijls in wonderlijk gewijzigde vormen verbonden zijn gebleven aan de plaatsen, waar zij woonden, van de Zwarte Zee tot aan de Britse Eilanden, zijn zowat al de zichtbare sporen, die ons door die eertijds zo machtige volksstam van zijn beschaving en heers-
chappij zijn nagelaten. Toch kan daaruit en uit die verhalen van klassieke schrij-
vers veel met zekerheid worden afgeleid, en nog meer kan met tamelijk veel
waarschijnlijkheid worden gegist. De grote kenner van Keltische geschiedenis en
oudheden, die voor enkele jaren is overleden, d'Arbois de Jubainville, heeft uit de
beschikbare feiten een overtuigende schets gegeven van de Keltische geschiede-
nis gedurende de tijd, die voorafgegaan is aan die, waarop zij in het volle ge-
schiedkundige licht zijn gekomen tijdens de veroveringen van Caesar,⁵ en van
die schets geven wij hier de voornaamste trekken weer.

Het echte Keltische ras

Om te beginnen, moeten wij het denkbeeld opzij zetten, dat het Keltenland ooit door één enkel zuiver en homogeen ras is bewoond geweest. De echte Kelten waren, als wij op dit punt de met zorg bestudeerde en goed gedocumenteerde gevolgtrekkingen mogen aannemen van Dr. T. Rice Holmes ⁶ welk betoog wordt bevestigd door de eensluidende mededelingen der oudheid, een rijzig, lichtharig ras, oorlogslievend en heerszuchtig,^a dat oorspronkelijk (zover wij het nog kunnen nagaan) hun woonplaats gehad heeft ergens bij de bronnen van de Donau, en die, zowel door verovering als door op vredelievende wijze door te dringen, hun heerschappij uitstrekten over Midden-Europa, Gallië, Spanje en de Britse Eilanden. Zij roeiden de oorspronkelijke prehistorische bewoners van die streken - paleolithische en neolithische rassen, dolmen-bouwers en bewerkers van brons - niet uit, maar zij legden hun wel hun taal, hun industrie en hun overleveringen op, waartegenover zij ongetwijfeld van hun kant veel van hen overnamen, vooral, zoals wij zullen zien, op het gebied van de godsdienst. Onder de rassen vormden de echte Kelten een aristocratische en overheersende kaste. In die hoedanigheid stonden zij, zowel in Gallië en in Spanje als in Brittannië en in Ierland, aan de spits van het gewapend verzet tegen vreemde invallen. Zij vingden de krachtigste stoot op van oorlogen, verbeurdverklaringen en verbanning. Het ontbrak hun nooit aan moed, maar zij waren niet krachtig of niet eensgezind genoeg om de overhand te krijgen, en zij kwamen in veel grotere verhouding om dan de andere bewoners, die zij zelf hadden ten onder gebracht. Maar ook verdwenen

⁵ In zijn "Premiers Habitants de l'Europe," deel II.

⁶ "Caesars Verovering van Gallië", blz. 251-327.

zij, door hun bloed met dat van die andere bewoners te vermengen, waardoor zij de stempel van een aantal van hun eigen edele en mannelijke eigenschappen op hen drukten. Dit is de reden, dat de karakteristieke eigenschappen van die volken, die in onze tijd Kelten genoemd werden en die de Keltische overleveringen en de Keltische taal voortplantten, in enkele opzichten zozeer verschillen van die der Kelten uit de klassieke geschiedenis en die der Kelten, die de literatuur en de kunst van het oude Griekenland hebben voortgebracht, terwijl zij in andere opzichten daarmee zo treffend overeenkomen. Om slechts één lichamelijk kenmerk te kiezen, de bewoners van de meer Keltische districten van de Britse eilanden kenmerken zich tegenwoordig door hun donkere gelaatskleur, hun haren, enz. Zij zijn niet bijzonder donker, maar toch donkerder dan het overige gedeelte der bewoners van het koninkrijk.⁷ Maar de echte Kelten van de twaalfde eeuw zijn door Giraldus Cambrensis als een licht gekleurd ras beschreven.

De gouden eeuw van de Kelten

Maar wij lopen op ons onderwerp vooruit en moeten terugkeren tot het tijdperk van de oorsprong van de Keltische geschiedenis. Evenals de sterrenkundigen het bestaan van een onbekende planeet hebben ontdekt door de storingen, door deze op de reeds waargenomen planeten uitgeoefend, zo kunnen wij in de vijfde en vierde eeuw vóór Christus de aanwezigheid van een grote macht en van krachtige bewegingen onderscheiden, die geschieden achter een sluier, die nooit meer zal worden opgelicht. Dit was de Gouden Eeuw van de Kelten op het vasteland van Europa. Gedurende dat tijdperk voerden de Kelten drie grote en voorspoedige oorlogen, die geen geringe invloed hadden op de loop van de geschiedenis van Zuid-Europa. Omstreeks 500 v.C. veroverden zij Spanje op de Carthagers. Een eeuw later zien wij hen bezig met de verovering van Noord-Italië op de Etrusken. Zij vestigden zich in groten getale op het gebied, dat later bekend werd als Gallia Cisalpina, waar een aantal namen, zoals Mediolanum (Milaan), Addua (Adda), Virodunum (Verduno), en misschien Cremona (creamh, knoflook), er getuigenis van afleggen, dat zij dit gebied hebben bezet. Zij hebben nog een groter herinnering achtergelaten in de voornaamste van de Latijnse dichters, wiens naam, Vergilius, schijnt te wijzen op zijn Keltische afstamming.^b Tegen het einde van de vierde eeuw overstroonden zij Pannonia, toen zij de Illyriërs ten onder brachten.

⁷ Men zie de kaart ter vergelijking van de kleur van de haren en de gelaatskleur in Ripley "Rassen van Europa", blz. 318. In Frankrijk echter zijn de bewoners van Bretagne geen donker ras in vergelijking met het overige deel van de bevolking. Zij bestaan gedeeltelijk uit de oude Gallische volken en gedeeltelijk uit kolonisten uit Wales, die bij de Saksische inval waren verjaagd.

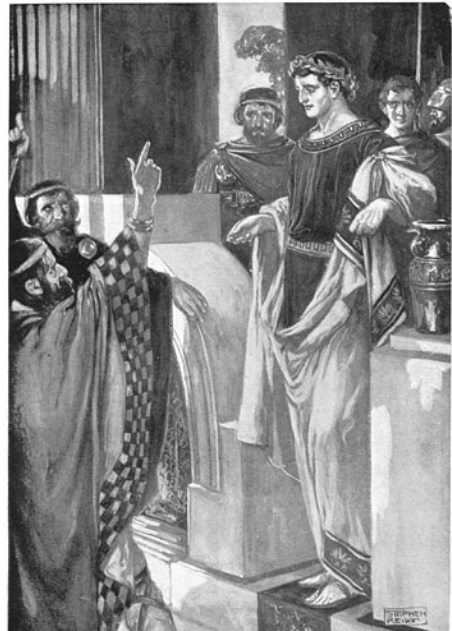
Bondgenootschappen met de Grieken

Al die oorlogen werden ondernomen in bondgenootschap met de Grieken, met wie de Kelten in die periode op de meest vriendschappelijke voet verkeerden. Door de oorlog met de Carthagers werd het monopolie, dat deze bezaten op het gebied van de handel in tin met Brittannië en in zilver met de Spaanse mijnwerkers, vernietigd, en de weg over land door Frankrijk heen naar Brittannië, ten behoeve waarvoor de Phocaeërs in het jaar 600 v.C. de haven van Marseille hadden gesticht, werd voorgoed aan de Griekse handel verzekerd. Grieken en Kelten waren in dat tijdperk verbonden tegen Phoeniciërs en Perzen. De nederlaag, Hamilcar te Himera, in Sicilië, door Gelon toegebracht, viel in hetzelfde jaar als die van Xerxes te Salamis. Het Carthager leger in die veldtocht bestond uit huurlingen van een half dozijn volken, maar in de rangen van de Carthagers werd geen enkele Kelt gevonden, en de vijandschap van de Kelten was een voorname oorzaak, dat de Carthagers de Perzen geen hulp boden ter vernietiging van hun gemeenschappelijke vijand. Deze feiten bewijzen, dat de Kelten een belangrijke rol speelden, om te beletten, dat het Griekse type van beschaving werd overweldigd door de dwingelandij van Oosterse volken, en dat het in Europa het onschatbare zaad van vrijheid en menselijke cultuur in het leven hield.

Alexander de Grote

Wij zien de Kelten weer naar voren treden als een hoogst belangrijke factor, toen Hellas van haar kant onder Alexander de Grote haar tegenaanval tegen het Oosten begon.

In de vierde eeuw v.C. werd Macedonië door Thracische en Illyrische benden aangevallen en bijna vernietigd. Koning Amyntas II werd verslagen en in ballingschap gedreven. Zijn zoon Perdicas II werd in de slag gedood. Toen Philippos, een jongere broer van Perdicas, de onbetekenende en waggelende troon besteeg, die hij en zijn opvolgers tot de zetel van een machtig rijk zouden maken, werd hij krachtig gesteund in zijn pogingen de Illyriërs het hoofd te bieden

'Wij vrezen niemand'

door de veroveringen van de Kelten in de valleien van de Donau en de Po. In de dagen van Alexander werd het bondgenootschap voortgezet en misschien meer op wettelijke grondslag gevestigd. Toen Alexander op het punt stond, Azië te veroveren (334 v.C.) sloot hij eerst een verdrag met de Kelten *die aan de Ionische Golf woonden*, ten einde zijn Grieks grondgebied tijdens zijn afwezigheid tegen een aanval te beveiligen. Die gebeurtenis is door Ptolemaeus Soter beschreven in zijn geschiedenis van de oorlogen van Alexander.⁸ Het verhaal is zó levendig, dat het de stempel draagt van een authentieke geschiedenis, en een andere merkwaardige getuigenis van de waarheid van het verhaal is door de Jubainville aan het licht gebracht. Toen de Keltische afgevaardigden, die beschreven worden als mannen, hooghartig in hun optreden en van grote lichaamsbouw, na hun zending te hebben volbracht, met de koning dronken, vroeg hij hun, naar het verhaal zegt, wat wel datgene was, waarvoor zij het meest bevreesd waren. De afgevaardigden antwoordden: 'Wij vrezen niemand: er is slechts één ding, waarvoor wij bang zijn, en wel, dat de hemel op ons zou kunnen neervallen; maar wij stellen niets zozeer op prijs als de vriendschap van iemand zoals u.' Alexander nam afscheid van hen, en fluisterde, na zich tot zijn edelen te hebben gewend: 'Wat zijn die Kelten toch vreselijke pochers.' Toch was het antwoord, met al zijn Keltische bravoure en pralerij, niet zonder waardigheid en hoffelijkheid. De uitdrukking omtrent het neervallen van de hemel schijnt een blik te schenken op het een of andere primitieve geloof of de een of andere mythe, waarvan de betekenis niet meer te doorgronden is.⁹ De nationale eed, waarmede de Kelten zich verbonden, aan hun verdrag met Alexander trouw te blijven, is zeer merkwaardig. 'Als wij dit verdrag niet gestand doen,' zo zeiden zij, 'moge dan de hemel op ons neervallen en ons verbrijzelen, moge de aarde zich openen en ons verzwelgen, moge de zee openbarsten en ons overweldigen.' De Jubainville vestigt met nadruk de aandacht op een plaats uit de "Táin Bo Cuailgne," in het Boek van Leinster,¹⁰ waar de helden uit Ulster hun koning, die hen in de strijd wenste te verlaten, ten einde een aanval af te weren op een ander gedeelte van het slagveld, mededelen: De hemel is boven ons, en de aarde onder ons, en de zee is om ons heen gelegen. Tenzij de hemel met zijn menigte sterren neervalt op de grond, waarop wij gekampeerd zijn, of tenzij de aarde door een aardbeving wordt van een gereeten, of tenzij de golven van de blauwe zee over de bossen van de levende wereld ko-

⁸ Ptolemaeus, een vriend en waarschijnlijk zelfs een halfbroer van Alexander, was zonder twijfel er bij tegenwoordig, toen dit voorval plaats had. Zijn werk is niet meer overgebleven, maar wordt aangehaald door Arrianus en andere geschiedschrijvers.

⁹ Het doet ons denken aan het volksverhaal omtrent Henny Penny, die den koning ging vertellen, dat de hemel neerviel.

¹⁰ Het Boek van Leinster is een manuscript uit de twaalfde eeuw. De lezing der "Táin", daarin gegeven, dateert waarschijnlijk uit de achtste eeuw.

men, zullen wij niet wijken.¹¹ Het overleven van dit eigenaardige eedsformulier gedurende meer dan duizend jaar, en het weer te voorschijn komen in een mythisch Iers verdichtsel, nadat er het eerst van gehoord is onder de Kelten van Midden-Europa, is ongetwijfeld zeer merkwaardig, en is met andere feiten, die wij later zullen vermelden, een krachtig bewijs voor de eenheid en de onverwoestbaarheid van de Keltische beschaving.¹²

De plundering van Rome

Wij hebben reeds melding gemaakt van twee van de grote oorlogen, door de op het vasteland wonende Kelten gevoerd; wij komen thans tot de derde, die tegen de Etrusken, die hen tenslotte in botsing bracht met de grootste macht van het heidense Europa, en aanleiding gaf tot hun grootste wapenfeit, de plundering van Rome. Omstreeks het jaar 400 v.C. schijnt het Keltische rijk het toppunt van zijn macht te hebben bereikt. Onder een koning, bij Livius Ambicatus genoemd, die waarschijnlijk het hoofd van een overheersende stam was in een militaire bond, zoals in onze dagen de Duitse Keizer, schijnen de Kelten in sterke mate te zijn samengesmeed tot een politieke eenheid, en een op eenzelfde doel gerichte politiek te hebben gevolgd. Daar zij aangetrokken waren door het vruchtbare land van Noord-Italië, daalden zij af door de passen van de Alpen, en wisten zij zich daar, na hevige gevechten met de Etruskische inwoners, te handhaven. In die dagen drongen de Romeinen van beneden af op de Etrusken aan, en Romeinen en Kelten werkten volkomen met elkaar in overleg en voor dat doel verbonden met elkaar samen. Maar de Romeinen, die waarschijnlijk een grote minachting hadden voor de Noordelijke barbaarse krijgslieden, hadden de onbezonnenheid oneerlijk spel met hen te spelen bij het beleg van Clusium (301 v.C.) welke plaats de Romeinen beschouwden als één van de bolwerken van Latium tegen het noorden. De Kelten herkenden Romeinen, die bij hen gekomen waren in het onschendbare karakter van afgevaardigden, als strijders onder de rijen van de vijand. De gebeurtenissen, die toen volgden, zijn, in de vorm, waarin zij tot ons zijn gekomen, zeer vermengd met legenden, maar er zijn toch enkele trekken onder van dramatische kracht en levendigheid, waarin het ware karakter van de Kelten duidelijk herkenbaar naar voren treedt. Zoals ons wordt verhaald, wendden zij zich tot Rome, om genoegdoening te krijgen voor het verraad van de afgezanten, de drie zonen van Fabius Ambustus, de opperpriester. De Romeinen weigerden aan die eis gehoor te geven, en kozen juist de Fabii tot militaire tribunen voor het volgende jaar. Daarop braken de Kelten het beleg van Clusium op

¹¹ Dr. Douglas Hyde geeft in zijn "Letterkundige Geschiedenis van Ierland" een enigszins afwijkende vertaling.

¹² Het is eveneens een bewijs van de grote nauwkeurigheid van het verhaal van Ptolemaeus.

en trokken regelrecht op Rome af. Zij dachten er niet aan, op goed geluk te plunderen of te verwoesten, zij vielen geen enkele stad of vesting aan. 'Wij zijn op weg naar Rome,' zo riepen zij tot de wachten op de muren van de provinciesteden, die verwonderd en beangst de ontzaglijke troep, die onafgebroken naar het zuiden trok, nastaalden. Eindelijk bereikten zij de Allia, enkele mijlen van Rome af, waar de gehele beschikbare troepenmacht van de stad in slagorde stond geschaard om hen tegemoet te trekken. De slag werd geleverd de 18de juli 390, die ongelukkigen dies Alliensis, die lange jaren in de Romeinse kalender de herinnering levendig hield aan de diepste vernedering, die de Republiek ooit heeft ondergaan. De Kelten omsingelden het Romeinse leger en vernietigden het in één enkele geweldige aanval. Drie dagen later waren zij in Rome, en omstreeks een jaar bleven zij meester van de stad of van haar puinhopen, totdat een grote geldboete was betaald en de trouweloosheid bij Clusium ten volle was gewroken. Omstreeks een eeuw lang nadat het vredesverdrag gesloten was, bleef de vrede tussen de Kelten en de Romeinen gehandhaafd, en het verbreken van die vrede, toen enkele Keltische stammen zich met hun oude vijand, de Etrusken, verbonden tijdens de derde Samnietische oorlog, viel samen met het ineensinken van de Keltische macht.¹³

Wij moeten thans nog twee vragen bespreken voordat wij het geschiedkundige gedeelte van deze Inleiding kunnen afsluiten. In de eerste plaats, wat zijn de bewijzen dat de Keltische macht zich gedurende die periode zover over Midden-Europa heeft verspreid? In de tweede plaats, waar waren toen de Germaanse volksstammen, en wat was hun verhouding tot de Kelten?

Keltische plaatsnamen in Europa

Het zou ons te ver tot filologische vraagstukken terugvoeren, die alleen de wetenschappelijke beoefenaar van de Keltische wetenschappen ten volle kan waarderen, als wij deze vragen volledig zouden willen beantwoorden. Men vindt de bewijzen volledig ontwikkeld in het werk van de Jubainville, waarnaar wij reeds herhaaldelijk hebben verwezen. De studie van de Europese plaatsnamen vormt de grondslag zijner bewijsvoering. Neem bij voorbeeld de Keltische naam Noviomagus, samengesteld uit twee Keltische woorden, waarvan het bijvoeglijk naamwoord *nieuw* betekent en magos (in het Iers magh) een veld of vlakte.¹⁴ Er waren in de oudheid negen plaatsen met die naam bekend. Zes waren in Frank-

¹³ De Romeinse geschiedenis maakt melding van verscheidene botsingen met de Kelten gedurende die periode, maar de Jubainville heeft aangetoond, dat die verhalen bijna alle zeker mythen zijn.

¹⁴ Bijv. Moymell (magh-meala) de Vlakte van Honing, een Gallische naam voor Toverland, en een aantal plaatsnamen.

rijk gelegen, daaronder de plaatsen, nu Noyon, in Oise gelegen, Nyon in de Vo-gezen, Nyons, in Drôme. Buiten Frankrijk waren er drie, en wel Nijmegen, in de Nederlanden, Neumagen, in het Rijnland en één in Spier, in het Palatinaat.

“Wij zijn op weg naar Rome”

Het woord dunum, dat nog zo veelvuldig in onze tijd in plaatsnamen kan worden herkend (Dundalk, Dunrobbius enz.) en dat vesting of kasteel betekent, is een tweede typisch Keltisch element in Europese plaatsnamen. Het kwam zeer dikwijls in Frankrijk voor - bijv. Lugdunum (Lyon), Virodunum (Verdun). Men vindt het ook in Zwitserland - bijv. Minno-dunum (Moudon), Eburo-dunum (Yverdon) - en in Nederland, waar de naam Leiden kan teruggevoerd worden tot het Keltische Lug-

dunum. In Groot-Brittannië werd de Keltische uitdrukking dikwijls eenvoudig vertaald door castra; zo werd Camulo dunum Colchester, Brano-dunum Brancaster. In Spanje en Portugal worden door klassieke schrijvers acht namen, die op dunum eindigen, vermeld. In Duitsland kunnen de moderne namen Kempton, Kamberg, Liegnitz, teruggevoerd worden tot de Keltische vormen Cambodunum, Carro-dunum, Lugi-dunum, ook vinden wij een Singi-dunum, nu Belgrado in Servië, Novi-dunum, nu Isakstcha, in Roemenië, een Carro-dunum in Zuid-Rusland, bij de Dniester, en een ander in Kroatië, thans Pitsmeza. Segodunum, nu Rodez, in Frankrijk, wordt ook in Beieren gevonden (Würzburg) en in Engeland (Sege-dunum), nu Wallsend, in Northumberland, en het eerste gedeelte, sego, vindt men terug in Segorbe (Sego-briga), in Spanje. Briga is een Keltisch woord, de oorsprong van ons burg, en komt in betekenis overeen met dunum.

Nog een ander voorbeeld: het woord magos, een vlakte, dat veel voorkomt als deel van Ierse plaatsnamen, wordt herhaaldelijk in Frankrijk gevonden, en ook buiten Frankrijk; in landen, die niet meer Keltisch zijn, komt het voor de dag in Zwitserland (Uro-magus, nu Promasens) in het Rijnland (Broco-magus, Brumath), in Nederland, zoals wij reeds opmerkten (Nijmegen), verschillende malen in Lombardije, en in Oostenrijk.

Wij hebben met die enkele voorbeelden het onderwerp volstrekt niet uitgeput, maar zij dienen alleen om een denkbeeld te geven hoezeer de Kelten over Europa verbreid waren, en om aan te tonen, dat over dat uitgestrekte gebied de taal van de Kelten overal dezelfde was.

Oude Keltische kunst

De overblijfselen van oude Keltische kunstwerken geven alle hetzelfde beeld. In het jaar 1846 werd een grote vóór-Romeinse necropolis (dodenstad) ontdekt te Hallstatt, bij Salzburg, in Oostenrijk. Het bevat overblijfselen, die naar de mening van Dr. Arthur Evans afkomstig zijn uit de tijd van 750 tot 400 v.C. Die overblijfselen wijzen in sommige gevallen op een hoge trap van ontwikkeling en beschaving en een uitgebreide handel. Men vindt daar barnsteen uit de Oostzee, Phoenicisch glas en goudblad van Oosterse bewerking. Er worden ijzeren zwaarden gevonden, waarvan de gevesten en schede rijkelijk versierd zijn met goud, ivoor en barnsteen.

De Keltische beschaving, zoals die zich openbaart in de overblijfselen te Hallstatt, ontwikkelden zich later in wat men noemt de beschaving uit de La-Tène periode. La Tène was een nederzetting aan het noordoostelijke uiteinde van het meer van Neuchâtel, en daar zijn een aantal voorwerpen van het hoogste belang gevonden, sedert die plaats in 1858 voor het eerst werd nagezocht. Die oudheden vertegenwoordigen volgens Dr. Evans het hoogtepunt van de Gallische beschaving en dagtekenen van ongeveer de derde eeuw vóór Christus. Het type van de kunst, die daar is gevonden, moet beoordeeld worden in het licht van een opmerking door Romilly Allan voor enige jaren gemaakt in zijn "Keltische Kunst" (blz. 13).

De grote moeilijkheid voor het begrijpen van de ontwikkeling van de Keltische kunst is gelegen in het feit, dat de Kelten, hoewel zij nooit nieuwe denkbeelden schijnen te hebben uitgevonden, een buitengewone vatbaarheid bleken te hebben, om denkbeelden aan te grijpen en over te nemen van de verschillende volken, met wie zij hetzij door oorlogen, hetzij door handelsbetrekkingen in aanraking kwamen. En zodra de Kelt een denkbeeld van zijn naburen had overgenomen, was hij in staat daaraan een zó duidelijk Keltische kleur te geven, dat het spoedig iets werd, dat volkomen afweek van wat het oorspronkelijk geweest was, en dan ook bijna niet meer te herkennen was.

Wat nu de Kelten ontleenden aan de kunstbeschaving, die op het vasteland haar hoogtepunt bereikte in de overblijfselen van La Tène, waren bepaalde, oorspronkelijk aan de natuur ontleende motieven van Griekse versierselen en wel in de eerste plaats de palmette- en de meandermotieven. Maar een eigenaardige karak-

tertrek van de Kelten was het, dat zij in hun kunst er tegen waakten, de natuurlijke vormen van de planten- en dierenwereld na te bootsen of zelfs maar in de verte te benaderen. Zij brachten alles terug tot zuivere versiering. Wat zij bij hun versieringen beoogden, was de afwisseling van brede kromme en golvende lijnen met dicht ineen gedrongen spiralen of krullen, en met die eenvoudige grondmotieven, en met overneming van enkele motieven, ontleend aan Griekse kunst, bouwden zij een prachtig en fijn stelsel van versiering op, rijk aan afwisseling, dat zij toepasten op wapens, sieraden en huishoudelijke voorwerpen van de meest verschillende aard, in goud, brons, hout en steen, en voorzover wij in staat zijn daarover te oordelen, ook op geweven stoffen. Één prachtige wijze van versiering van metaalwerk schijnt geheel haar oorsprong gehad te hebben in het Keltische gebied. Emaileren was bij de klassieke volken onbekend totdat zij het van de Kelten hadden geleerd. Tot zelfs in de derde eeuw na Christus was het voor de klassieke wereld een vreemde bewerking, zoals wij vernemen uit een mededeling van Philostratus: 'Zij zeggen, dat de barbaren, die in de oceaan gelegen zijn, (Britten) die kleuren gieten over verhit koper, dat deze zich daarop vasthechten, zo hard worden als steen, en de patronen bewaren, die daarop zijn aangebracht.'

Dr. J. Anderson schrijft in de "Verhandelingen van het Genootschap van Oudheidkundigen van Schotland:"

'De Galliërs, zowel als de Britten - van dezelfde Keltische stam - oefenden het emaileren uit vóór de Romeinse verovering. De werkplaatsen voor het emaileren te Bibracte, met haar fornuizen, smeltkroezen, mallen en bruineerstenen, en met het ruwe email op de verschillende trappen van bewerking, zijn voor enkele jaren opgegraven uit de puinhopen van de stad, die door Caesar en zijn legioenen verwoest was. Maar het email van Bibracte is niets meer dan het werk van knoeiers op kunstgebied, vergeleken met het Britse werk. De zetel van de kunst was in Brittannië gevestigd, en de stijl van de patronen, zowel als de wijze, waarop zij in verband stonden met de voorwerpen, waarop de versiering was aangebracht, wezen er met absolute zekerheid op, dat zij haar hoogste trap van inheemse ontwikkeling had bereikt voordat zij in aanraking kwam met de Romeinse beschaving.'

Het Nationale Museum te Dublin bevat een aantal prachtige voorbeelden van Ierse decoratieve kunst in goud, brons en email, en de *krachtige Keltische kleur* waarvan Romilly Allen spreekt, is even duidelijk daar waar te nemen als bij de overblijfselen van Hallstatt of La Tène.

Alles wijst dus op een gemeenschappelijke cultuur, op een volkomen gelijkheid in het karakter van het ras, dat men in het gehele uitgestrekte grondgebied vindt,

en dat bij de oude wereld bekend stond als het gebied van de Kelten.

Kelten en Germanen

Maar, zoals wij te voren hebben opgemerkt, dit gebied was niet uitsluitend door de Kelten bewoond. In het bijzonder moeten wij trachten de vraag te beantwoorden, wie de Germanen, de Teuto-Gothische stammen waren, die tenslotte de plaats innamen van de Kelten, als een uit het noorden afkomstige bedreiging van de klassieke beschaving; en tevens moeten wij nagaan, waar deze hun zetel hadden.

Zij worden genoemd door Pytheas, de voortreffelijke Griekse reiziger en aardrijkskundige (omstreeks 300 v.C.), maar zij spelen geen rol in de geschiedenis, totdat zij onder de naam van Cimbren en Teutonen in Italië afdaalden, waar zij op het einde van de tweede eeuw v.C. door Marius werden overwonnen. De oude Griekse aardrijkskundigen van vóór de tijd van Pytheas weten niets van hen af, en schrijven het gehele gebied, dat thans als Germaans bekend staat, aan verschillende Keltische stammen toe.

De verklaring, door de Jubainville gegeven, en die door hem is gegrond op verschillende filologische overwegingen, is deze, dat de Germanen een onderworpen volk waren, te vergelijken met die *onvrije stammen*, die in Gallië en in het oude Ierland werden gevonden. Zij leefden onder de heerschappij van de Kelten, en hadden geen onafhankelijk politiek bestaan. De Jubainville is van oordeel, dat alle woorden, die samenhangen met wet en regering en met de oorlog, die zowel voorkomen in de Keltische als in de Teutoonse talen, door de Teutonen aan de Kelten waren ontleend. De voornaamste daaronder zijn de woorden, voorgesteld door het moderne Duitse woord Reich (Hollands, rijk), Amt (Hollands, ambt) en het Gotische reiks, Koning, welke woorden alle ontwijfelbaar van Keltische oorsprong zijn. De Jubainville telt eveneens onder de woorden, aan het Keltisch ontleend, Bann, een bevel, Frei, vrij; Geisel, een gijzelaar, Erbe, een erfenis; Werth, waarde; Weih, gewijd, Magus, een slaaf (Gotisch); Wini, een vrouw (Oudhoogduits); Skalks, Schalk, een slaaf (Gotisch); Hartha, slag (Oud-Duits); Helith, Held, een held, van dezelfde stam als het woord Kelt; Heer, een leger (in het Keltisch choris); Sieg, overwinning; Beute, buit; Burg, een kasteel; en nog een aantal andere woorden.

De etymologische geschiedenis van sommige van die woorden is bijzonder merkwaardig. Amt, bijvoorbeeld, dat woord, dat van zo grote betekenis is in het moderne Germaanse staatsbestuur, kan teruggevoerd worden tot een oud Keltisch woord ambhactos, dat is samengesteld uit de woorden ambi, omtrent en

actos een verleden deelwoord, afgeleid van de Keltische stam AG, dat handelen betekent. Nu is ambi afgeleid van het oorspronkelijke Indo-Europese mbhi, waar de m aan het begin een soort van klinker is, die later in het Sanskriet is voorgesteld door a. Die klinker m werd een n in die Germaanse woorden, die onmiddellijk zijn afgeleid van de oorspronkelijke Indo-Europese taal. Maar het woord, dat nu door amt wordt voorgesteld, komt in zijn oudsten Germaanse vorm voor als ambaht, waaruit dus duidelijk blijkt, dat het afstamt van het Keltische ambhactos.

Zo wordt het woord frei in zijn oudste Germaanse vorm gevonden als frijo-s, dat afkomstig is van het oorspronkelijke Indo-Europese prijo-s. Het woord betekent hier echter niet vrij; het betekent bewind (Sanskrit priya-s). Wij zien echter, hoe in de Keltische taal prijos zijn p aan het begin verliest, in het oude Keltisch was de moeilijkheid, die letter uit te spreken een eigenaardig kenmerk; tevens veranderde de j, volgens een vaste regel, in dd, en zo komt in de moderne volkstaal van Wales het woord voor onder de vorm rhydd - vrij. De Indo-Europese betekenis is in de Germaanse talen blijven bestaan in de naam van de godin van de liefde, Freia, en in de woorden Freund, vriend, Friede, vrede. De betekenis van het woord op het gebied van het burgerlijk recht kan tot een Keltische oorsprong worden teruggebracht, en schijnt in die zin aan het Keltisch ontleend te zijn.

Het Germaanse Beute, buit, roof, heeft een bijzonder leerzame geschiedenis. Er bestond een Gallisch woord bodi, dat gevonden wordt in samenstellingen, zoals de plaatsnaam Segobodium (Seveux), en verschillende namen van personen en stammen, zoals Boudicca, beter bij ons bekend als de "Britse strijdlustige koningin", Boadicea. Het woord betekende oudtijds *overwinning*. Maar de vrucht van de overwinning is de buit, en in die stoffelijke zin werd het woord overgenomen in het Duits, in het Frans (butin), in het Noors (byte), en in de volkstaal van Wales (budd). Daarentegen heeft het woord zijn hogere, meer verheven betekenis gehouden in het Iers. In de Ierse vertaling van Kronieken XXIX, 11, waar de Vulgata in het oorspronkelijke luidt: 'Tua est, Domine, magnificentia et potentia et gloria et victoria,' wordt het woord victoria in het Iers vertaald door búaidh, en zoals de Jubainville terecht opmerkt, 'ce n'est pas de butin qu'il s'agit.' Hij vervolgt zijn betoog aldus: 'Búaidh heeft in het Iers, dankzij een krachtige en voortdurende beschaving, de verheven betekenis gehouden, die het in de taal van de Gallische aristocratie had. De stoffelijke betekenis van het woord werd alleen opgemerkt door de lagere klassen van de bevolking, en het is de overlevering van die lagere klassen, die in de Germaanse, Franse en Cymrische talen is bewaard gebleven.'

Er waren echter twee dingen, die de Kelten óf niet wilden óf niet konden opdrin-

gen aan de overwonnen Germaanse stammen - hun taal en hun godsdienst. In die twee grote factoren van ras-eenheid en trots liggen de zaden van de opstand van de Germanen en tenslotte van het omverwerpen van de Keltische overmacht. De namen van de Germaanse godheden verschillen van die van de Keltische, ook hun begrafenisgebruiken, waarmee de diepste godsdienstige opvattingen van de oorspronkelijke rassen samenhangen, zijn geheel andere. De Kelten, of ten minste het overheersende gedeelte van hen, begroeven hun doden, en beschouwden het gebruik van vuur als een vernedering, die alleen mocht worden opgelegd aan misdadigers, of aan slaven of gevangenen bij die vreselijke mensenoffers, die de grootste smet zijn op hun oorspronkelijke cultuur. De Germanen daarentegen begroeven hun beroemde doden op brandstapels, evenals de oude Grieken - en als geen brandstapel kon worden opgericht voor het gehele lichaam, dan werden de edelste delen, zoals hoofd en armen, verbrand, terwijl het overige gedeelte werd begraven.

Ondergang van het Keltische rijk

Wij zullen wel nooit met juistheid te weten komen, wat geschiedde ten tijde van de Germaanse opstand; doch zeker is het, dat ongeveer na het jaar 300 v.C. de Kelten alle mogelijke politieke samenhang en alle gemeenschappelijk streven hadden verloren, die zij ooit hadden bezeten. Als waren zij door de uitbarsting van de een of andere onderaardse kracht uiteengescheurd, stortten hun stammen als stromen lava neer naar het zuiden, oosten en westen van hun oorspronkelijke woonplaats. Enkelen baanden zich een weg naar Noord-Griekenland, waar zij het schandelijk vergrijp pleegden, dat hun vroegere vrienden en bondgenoten zozeer ergerde, en wel de plundering van de tempel van Delphi (273 v.C.). Anderen hernieuwden, doch met slechter resultaat, de oude strijd met Rome, en kwamen in grote menigte te Sentinum (295 v.C.) en bij het meer Vadimo (283 v.C.) om. Één afdeling drong tot Klein-Azië door, en stichtte de Keltische staat Galatia, waar, zoals de Heilige Hiëronymus verhaalt, nog in de vierde eeuw na Christus een Keltisch dialect werd gesproken. Anderen namen als huurotroepen dienst onder Carthago. Een woelige oorlog van Kelten tegen verstrooide Germaanse stammen, of tegen andere Kelten, die vroegere golvingen van veranderingen in woonplaats en van verovering vertegenwoordigden, werd over geheel Midden-Europa, Gallië en Brittannië gevoerd. Toen deze tot rust kwam, bleven Gallië en de Britse eilanden feitelijk de enige overblijfselen van de Keltische oppermacht, de enige landen, die nog onder Keltische wetten en onder Keltische leiding stonden. Tegen het begin van de Christelijke jaartelling waren Gallië en Brittannië onder het juk van Rome gekomen, en was het slechts de vraag, hoe lang het nog zou duren, voordat zij in ieder opzicht in zeden en karakter geheel Romeins zou-